

ZENIJNÍ ZABEZPEČENÍ BOJE PĚŠÍ DIVISE V HORNATÉM A ZALESNĚNÉM TERÉNU

Pplk. žen. Václav Fládr

Hornatý a zalesněný terén má vliv na ráz bojové činnosti všech druhů vojsk pěší divise. Hlavní cíl boje zůstává však jak v rovině, tak i v horách stejný.

Kromě úkolu divise a situace nepřítele bude mít na správné provedení ženijního zabezpečení značný vliv sám horský terén. Hlavně pak stav komunikací, schůdnost prostorů a směrů. Vysoké, bezcestné horské hřebeny téměř znemožňují přesuny mezi jednotlivými směry. Lesy, které pokrývají kopce a hory, jsou zpravidla těžko průchodné pro hustý porost, vývraty, bahnité úseky a nedostatkem vozových cest a někdy dokonce bez nich. Horské říčky a bystriny pro své strmé břehy, rychlý tok, hlavně v době dešťů a tání sněhu, kamenité dno se dají těžko přebrodit nebo přemostit. Na holých pláních bude mít vliv na boj v horách nedostatek vody a dřeva.

Proti sněhovým závějím, ssutinám a lavinám je třeba se zvlášť zabezpečovat. Sněhová pokrývka zeslabuje možnosti maskování, zasypává cesty i pěšiny a činí je v úzlabinách a v průsmycích zcela neprůchodnými, dokud není sníh odklizen. Za mrazů se svahy a cesty pokrývají ledem a pohyb po nich je obtížný. Oblačnost, mlhy, bouřky, déšť a vánice ztěžují pozorování a provádění ženijních prací. To jsou všechno vlivy, které většinou znesnadňují boj v horách.

Horský terén poskytuje však také určitou řadu výhod a těch je třeba se naučit využívat tak, aby vojska nebyla otroky hor, nýbrž aby horský terén sloužil vojskům.

Činnost sovětských vojsk ve Veliké vlastenecké válce dokazuje, že žádné hory nejsou pro vojska nepřekonatelné ani nedostupné. Jsou jen těžko schůdné směry, ale ty byly vždy za bojů zdolány. Na to je dosti příkladů z Veliké vlastenecké války. Zmíním se o jednom z knihy sovětského spisovatele V. Zakrutina, Kavkazský deník, kde popisuje přechod přes hlavní kavkazský hřbet, průsmykem Dongus-orun-baši, vysoký kolem 3000 m s 2½ m sněhovou pokrývkou, ledovcovými pásmy a horskými bouřemi. Za nadlidského, obětavého výkonu ženijních sil majora Kulešova byl přechod uskutečněn a divise generála Kupařadze v listopadu 1942 za 10 dní prošla. Divise neztratila ani jednoho člověka, přenesla přes kavkazský hřbet kolem 400 raněných a přehнала do Zakavkazka tisíce kusů dobytka.

Na druhé straně je známo, jak těžko překonávaly obtíže v horách imperialistické armády v druhé světové válce. Jako příklad uvádím boje v Itálii, kde 8. britská armáda nebyla s to vynutit si úspěch na východním pobřeží a ve střední hornaté části Itálie proti poměrně početně slabému nepříteli. Obdobné příklady nám ukázaly imperialistické armády na korejském bojišti. Neúspěch vyplývá z malé morální a politické uvědomělosti vojáků imperialistických armád, vybavených pro boj v horách neúčelným výstrojem a vyzbrojí a z chybného pojetí boje v horách vůbec.

Cílem tohoto pojednání je poukázat na vliv horského a zalesněného terénu na provedení ženijního zabezpečení boje v horách a zmínit se o zvláštностech ženijních opatření z toho vyplývajících.

Je třeba si předem uvědomit, že při plnění ženijního zabezpečení boje v horách najdeme nějaké úplně nové ženijní úkoly. Budou to většinou tytéž úkoly jako v normálním terénu, ale způsob provedení těchto úkolů bude odlišný. Plnění úkolů pak vyžaduje od ženijního vojska a ostatních druhů vojsk vysokou morální politickou uvědomělost, velkou pohyblivost, pružnost a zvláštní metody.

Tempo útoku a rychlost postupu vojsk v horském terénu značně závisí na rychlém

zdomáckování přirozených horských překážek a nepřátelských zátarasů. Na úspěch obranného boje má značný vliv účelné využití přirozených horských překážek a mistrný manévr zátarasy. Z toho je vidět, že význam ženíjního zabezpečení boje v horách proti boji v rovině značně stoupá a že účelnému využití ženíjního zabezpečení je nutno věnovat zvýšenou pozornost.

1. Zvláštnosti ženíjního zabezpečení boje pěší divise v hornatém a zalesněném terénu

Většinu úkolů ženíjního zabezpečení boje v horách budou plnit ženíjní jednotky za součinnosti i přímé pomoci ostatních druhů vojsk. Potvrzují to zkušenosti hlavně z bojů o Karpaty a Transylvanské Alpy, kde ženíjní jednotky samy nemohly splnit všechny rozmanité práce, jichž bylo zapotřebí k zabezpečení činnosti vojsk. Proto bylo nezbytné třeba, aby jednotky všech druhů vojsk byly vycvičeny v plnění ženíjních úkolů a pomáhaly tak zabezpečit dosažení úspěchu v boji.

Kromě otázek, které je třeba řešit v každém druhu boje v normálních podmínkách, je třeba v horském zalesněném terénu řešit ještě řadu charakteristických zvláštností, které se pak odrážejí ve způsobu organizace, plánování a provedení ženíjního zabezpečení.

Přihlédneme-li ke zvláštnostem horského terénu s hlediska obránce, musíme si uvědomit, že se obránce bude snažit všemi prostředky udržet ve svých rukou silnice, průsmyky, defilé a dominující výšiny k nim přilehlé.

Bude-li třeba provádět manévrovou obranu nebo ústup, je nutno obrátit pozornost opět na tyto silnice, průsmyky a p., a je třeba je ničit a přehrazovat všemi možnými zátarasy. Je přirozené, že budou ničeny i všechny mosty vedoucí jak přes vodní toky, tak i přes suché překážky (doliny, průrvy atp.).

Za pochodu a útoku v horách je nutno soustředit své úsilí na zajištění tempa boje, t. j. většinu svých ženíjních sil usměrnit na překonávání zátarasů na komunikacích a postupových směrech, na zajištění soutěsek, průsmyků atd. a na rychlou obnovu komunikační sítě.

Pro obklíčení skýtá horský terén dost možností. Těžko překonatelné překážky a zátarasy a omezený počet cest a pěšin dovolují provést obklíčení, jestliže se zmocníme ústupových cest nepřítele. Probití z obklíčení v horách je ztíženo omezeným počtem silnic a skrytých cest.

Při střetnutí s nepřítelem, které v horách nastává za stejných taktických podmínek jako v rovině, je nutno zabezpečit včasné rozvinutí vlastních vojsk tím, že bude zabezpečen rychlý postup do střetnutí a obsazeny a přehrazeny proti nepříteli dominující čáry v terénu, které jsou výhodné pro rozvinutí sil.

Z toho vyplývá, že boj v horách i s hlediska ženíjního možno právem nazývat bojem o komunikace. Udržování, úprava a stavba nových cest v útočném boji a na víc ničení komunikací v obranném boji je jedním z úkolů, který nabývá při boji v horách zvláštního významu.

V další části této kapitoly budou rozebrány ty ženíjní úkoly, které na boj v horách mají podstatný vliv.

1. Ženíjní průzkum

Na úspěšný výsledek boje pěší divise v horách má značný vliv dobře organizovaný a plánovaný ženíjní průzkum. Zkušenosti dokázaly, že se chyby ženíjního průzkumu neprodleně odrazily na špatně vykalkulovaném množství pracovních sil, náčiní a materiálu a na rozsahu i rychlosti plnění úkolů.

V horách je nezbytné, aby ženíjní průzkum byl veden na široké frontě, aby průzkumné jednotky byly vysílány do každé šterbiny, do každého zákřutu terénu. Zvláštní důležitosti v horách nabývá průzkum cest, vyhledávání stezek pro soumary a výpomoc-

ných cest pro obejití nebo obchvatný manévř. Kromě pěších průzkumných jednotek je výhodné posílat průzkumné hlídky na koních a co možná i na autech.

V útočném boji je třeba mít na zřeteli, že ráz nepřátelské obrany v horském a zalesněném terénu zvyšuje hodnotu i účinnost obranných zařízení. Průzkum nepřátelské obrany se zabývá hlavně průzkumem jednotlivých opěrných bodů, které jsou obvykle silně vybudovány na výšinách, s nichž je možno dobře kontrolovat cesty, údolí a křižovatky. Velkou pozornost je třeba věnovat prostorům, které dávají nepříteli výhodné podmínky pro zatarasování. Průzkum komunikací je jedním z nejpřednějších úkolů průzkumu za útoku. Během útoku musí být rychle podávána dílčí hlášení o průzkumu, aby byl čas na přísunutí potřebných sil a prostředků. Ženíjní průzkum za útoku v horách plní tytéž úkoly jako v rovině, ale vzhledem k zvláštním podmínkám se zesiluje jeho početní stav.

V obranném boji musí ženíjní průzkum pečlivě prozkoumat prostor zvolený pro obranu a zjistit

- možnosti a způsoby zatarasování na osách postupu nepřítel v prostorech jeho možného soustředění,
- prostory pravděpodobných pozorovatelů útočníka a viditelnost vlastní obrany z nich,
- ráz přirozených horských překážek a způsob jejich zesílení zatarasy,
- kde lze umístit obranná zařízení pro stupňovité rozmístění palebných prostředků a podmínky pro použití ochranných vlastností terénu,
- stav cest a stezek a možnost vytyčení skrytých cest pro potřeby manévru a přísunu,
- množství a mohutnost vodních zdrojů, způsob jejich úpravy,
- místní zdroje ženíjního materiálu.

Při překonávání vodních překážek zjišťuje

- stav, šířku a hloubku řeky, rychlost a vlastnosti toku, povahu dna, brody, zatarasují-li kameny koryto řeky a ztěžují-li přepravu,
- které přílehlé výšiny řeku ovládají, strmost a výši břehů, povahu údolí, přístupy k řece, stav cest, možné skryté cesty,
- nejvhodnější prostory pro přepravu, přepraviště, jak jsou od sebe vzdálena a možnosti součinnosti,
- druh místních prostředků a materiálu, kterého může být použito k přepravě.

Správně vyhodnocený ženíjní průzkum má nesmírný význam pro plánování a řízení boje pěší divise v horách. Musí být nepřetržitý, doplňuje a je doplňován průzkumem druhů vojsk.

2. Udržování, úprava a stavba nových cest

Na stav horských cest mají vliv tyto okolnosti:

- opotřebování, protože celá doprava je soustředěna jen na několik málo cest,
- atmosferické vlivy, které cesty rozbahňují, podemílají nebo zaplavují,
- působení nepřítel (dělostřelecká palba a zvláště pak letectvo), který soustřeďuje svou pozornost na těžko průchodná místa, jako soutěsky, cesty atp.,
- výsadky, které se budou pokoušet v našem týlu obsadit a udržet do příchodu pozemních vojsk důležité komunikační objekty,
- pozemní jednotky nepřítel, pronikající do našeho týlu mezerami v sestavě, aby zne-možnily přísuny, odsuny a manévř vojsk.

Ve všech druzích boje je proto nutno, aby byla pečlivě obnovována a udržována vozovka, stavěny nové úseky silnic a zřizovány pomocné cesty a pěšiny. Rozsah prací po mnohé stránce závisí na správném výběru trasy. Někdy bývá výhodnější prodloužit trasu a vyhnouti se velkým zemním pracím. Rovněž je výhodné využít údolí řek nebo hřebenu nevysokých výšin, které jdou rovnoběžně s hlavní komunikací.

Zvláštního významu nabývá oprava a udržování komunikací v době dešťů, kdy silnice a cesty bez povrchového zpevnění (neštěrkované) rychle měknou, a v úsecích, kde je velké stoupání se obzvláště rychle opotřebovávají a stávají se buď těžko průjezdné nebo neprůjezdné. Proto je nutné zpevňovat silnice dřevěnou nebo kamennou vozovkou.

V zimě se na silnicích tvoří často náledí, zvláště při změnách teploty. K zabezpečení nebezpečných úseků silnic (prudké stoupání, na násypech ap.) je třeba silnice posypávat pískem, který musí být na místě předem připraven. Zimní bouře tvoří na silnicích závěje, které často zastaví provoz na celém úseku silnice. Aby se předešly tyto překážky, je předem nutno zjistit u místního obyvatelstva, které úseky silnice bývají nejčastěji zaváty. Na těchto úsecích soustředit pak potřebné síly a prostředky k odstranění závějí a provést průzkum silnice a vytyčit objízdky. K odstranění velkých skalních závalů, ledu a sněhu je třeba mnoho času. Proto někdy i nejobtížnější obcházení je výhodnější než čištění původní cesty. Možnost užít někdy jednoduchých zařízení k pročištění cest nebo použití vhodných zemních a silničních strojů zrychluje různé stavební a udržovací práce a uspořídá pracovní síly.

Dobrá regulační služba na silnicích má velký vliv na zabezpečení nerušeného provozu na těžko průchodných úsecích silnice.

Po důkladném prostudování horských cest nutno závčas označit nejnebezpečnější a neschůdná místa (úseky s větším stoupáním, místa možných lavin, sesuvů atd.). Před příchodem silničních jednotek k těmto místům je třeba ženijně zajistit nerušený provoz na cestě.

V sestavě pěší divise musí být organisovány na každé cestě komunikační skupiny.

Kromě úpravy a udržování stálých cest nabývá zvláštní důležitosti v horách zřizování stezek pro soumary a vytyčení výpomocných terenních, skrytých cest. Ty se stavějí k odlehčení provozu na hlavních cestách, obvykle souběžně s hlavní cestou. Poněvadž pohyb po křivolakých a málo zřetelných stezkách je obtížný, je žádoucí stavět na nich ukazatele směru (tabulky, záseky na stromech, po případech i hromádky kamení).

Do míst, kam není možno dopravit těžší materiál ani po soumarech, je nutné zřídit lanové dráhy. Jejich stavba si vyžádá delšího času, a proto se hlavně berou v úvahu v době budování obrany nebo v době přípravy před útokem.

Ze všech druhů prací ženijního zabezpečení v horách je třeba věnovat úpravě, udržování a stavbě komunikací zvláštní pozornost. Generál A. Gastilovič ve svém pojednání „Činnost ženijních vojsk v horách“ uvádí následující data z Veliké vlastenecké války, která potvrzují význam komunikací. Rozsah silničních prací v jedné operaci té armády trvající necelý měsíc, zahrnoval na hloubku 120 km 165 nových mostů v souhrnné délce 2942 m, které bylo nutno vybudovat, a 55 mostů v celkové délce 1132 m, které bylo nutno opravit. Kromě toho bylo vybudováno 31 000 m výpomocných cest, z nichž 9400 m se souvislou povalovou mostovkou.

3. Překonávání a zesilování vodních překážek

V horách se častěji než v rovině používá k přepravě přes vodní překážky přepravních prostředků z místních zdrojů, neboť doprava normovaných prostředků vzhledem k nedostatku a špatnému stavu cest bývá velmi těžká. Vojska musí být ve všech případech vybavena konopnými a ocelovými lany, skobami a hřebíky. Bez tohoto materiálu se nelze v horských podmínkách obejít a nedostatek uvedeného materiálu může mít za následek neúspěch v přepravě.

Není-li na místě dostatek dřeva, je nutno předem zhotovit mostní články a dopravit je k pracovišti. To umožní rychlou stavbu mostu. Kamenité dno znemožňuje stavbu mostu na pilotách a rychlost proudu vyžaduje zřízení ochranných zařízení, která by odolávala náporu vody a zvyšování vodní hladiny. Vzhledem k častému zvyšování hladiny se v horách stavějí všechny mosty s převýšením alespoň 1 m nad nejvyšší možnou hladinu vody, které může řeka podle zkušeností v daném období dosáhnout. Stavba nízkovodních mostů se připouští jen tehdy, jde-li o zabezpečení rychlé přepravy předem připravených sledů, při čemž se současně staví ihned vysokovodní most. Aby se předešlo zhroucení mostu v době povodní, nechává se v okolí mostu určité množství kamene k případnému zatížení mostovky a podpor. Aby bylo možno, kdyby toho bylo třeba, opravit mosty nebo i znovu vybu-

dovat, zřizuje se v blízkosti mostu záloha dřeva, skob a lan. V hojné míře se používá v horách visutých mostů různých druhů.

Těžká břemena (dělostřelectvo, samohybná děla atd.) se přepravují přes široké řeky z větší části hlavně na soulodích, protože stavba mostu zpravidla vyžaduje delšího času než v rovině.

Při budování obrany v horách je třeba mít na zřeteli, že lze poměrně snadno uměle vyvolat stoupání vody tím, že se v korytě řeky zřídí přehradu ze dřeva, kamene nebo kombinací obou těchto stavebních hmot. Jindy se k záplavě využije vody nahromaděné táním sněhu v horských přehradách. Takové umělé zvýšení vodní hladiny může mít za následek zničení mostu a znemožnění používání brodů. Takové záтары se rychle odstraňují, když je to účelné, nejlépe trhavinami. Při vynuceném odchodu z bráněného prostoru se musí zničit všechny mosty a jiné objekty a zatarasit průsmyky, aby tím postup útočníka byl zpomalen.

V útočném boji je nutno včas organisovat skupiny, které by se zmocnily mostů a udržely je do příchodu vlastních vojsk. Tyto skupiny se tvoří zpravidla z pěších a někdy tankových jednotek zesílených vždy ženisty, které mohou být začleněny do předsunutých oddílů nebo se vysílají samostatně do hloubky nepřátelské obrany. Jejich úkolem je zmocnit se rychlým útokem mostu, odstranit nálože a udržet jej do příchodu vlastních vojsk. Odstranění náloží bude zpravidla účelné až po příchodu vlastních vojsk. Ve Veliké vlastenecké válce bylo tímto způsobem zabráněno zničení mostů zvláště u I. běloruského frontu a i také na jiných úsecích východního bojiště.

4. Ničení komunikací

Ničení je nejúčinnějším způsobem zatarasování v horách. V době budování obrany se připraví k ničení úseky cest (stezek) v předpolí i v hloubce obrany, které se dají těžko obejít. Nejvýhodnější je zničit vozovku v místech, kde cesta vede po strmých skalách nebo prudkých svazích. Horské serpentiny se ničí tím způsobem, že se horní část serpentiny tam, kde je to možné, shodí na dolní provedením podkopu nebo trháním silničního tělesa shora. V násypcech se využívá k uložení náloží umělých vývrtů nebo silničních propustí a mostů. Cesty se dále zatarasují stržením skal, shazováním balvanů, uvolňováním sněhových a ledových lavin.

Prostory, kterými by se dal zničený prostor obejít, se zaminují. V některých případech, hlavně není-li dost času, je lépe místo ničení provádět jen minování. Zároveň s minováním vozovky je nutno zaminovat přilehlé svahy a vůbec prostory, po kterých by bylo možno se zaminované vozovce vyhnout. Ve svazích podél silnice se zpravidla zřizují kamenné fukasy. Drtivá síla fukasů se zvětšuje účinkem větších kamenů a jejich drobnějších úlomků.

Komunikace, které procházejí lesem, nebo průsmyky vedené lesem se s výhodou zatarasí pomocí lesních záseků. Stromy se podél cesty připraví k porážení pomocí trhavin, podle potřeby se záтары zřizuje odpálením náloží. Koruny poražených stromů se ještě proplétají ostnatým drátem a do záseků se vkládají nástražné miny.

Horský terén usnadňuje zatarasování do značné hloubky. Z bojů našeho armádního sboru je známo, že němečtí fašisté při ústupovém boji v Karpatech (boje o Duklu) a na území celého Slovenska hromadně používali ke krytí svého útupu a ke zpomalení postupu čs. armádního sboru všech možných záтарů. Proto v této době zvláště vzrostla důležitost ženijních jednotek a nutnost, aby i ostatní druhy vojsk znaly způsoby budování nepřátelských záтарů v horách a způsoby jejich odstraňování.

Odstraňování záтарů v horách je sice usnadněno skrytým přístupem k záтарu, ale skýtá při samé práci tolik nástrah, že jen dobře vycvičená vojska mohou s úspěchem splnit tento úkol.

5. Opevňovací práce

Opevňovací práce při budování obrany, východiště útoku a při zabezpečování dobytého terénu v horách jsou ztíženy těžším rozpojováním zeminy. Proto zpravidla musí ženijní jednotky ostatním druhům vojsk vypomáhat při splnění tohoto úkolu jak materiálem a prostředky (trhavinami, kompresory atd.), tak i odbornou pomocí.

Zákopy v prostorech, kde je těžko rozpojitelná zemina se zřizují tak, že se zákop vybuduje zčásti nebo celý nad terénem. K tomu možno použít kamenů, hranic dřeva a zeminy. Horský terén dovoluje využít pro úkryty, pozorovatelný a různá jiná potřebná zařízení jeskyň, prohlubenin, velkých balvanů, kusů skal a p., které se upraví k potřebnému účelu. Z umělých staveb se nejčastěji používá zemljanek, salaší a přístřešků za kolmými stěnami.

Při provádění opevňovacích prací je nutno ve vyšších polohách počítat s chladnějším počasím, sněhovou pokrývkou, která mnohdy dosahuje značné výšky, a proto se nesmí zapomínat na překrytí zákopů a úkrytů chřastím, trávou, slámou atd.; dále je nutno vybavit objekty buďto polními kamínky, které je nutno mít ve výstroji, nebo je postavit z místního materiálu (kámen, cihly atp.).

Protože je obtížné opatřovat a zatloukat dřevěné kolíky do kamenitého, skalnatého terénu, upevňují se zátaras z ostnatého drátu zaklínováním ve štěrbinách, v trhlinách a ve vyvrtaných otvorech. Je výhodné upevňovat drátěné zátaras na kovových kolících. Ve velkém míře se používá roztahovacích drátěných válců. Při budování obrany v horách je třeba klást důraz na klamně stavby, které je nutno zřizovat vzhledem k široké frontě zaujímané zpravidla pěší divisi.

Opevňovací práce v horách vyžadují zvlášť fyzicky a morálně zdatných pracovníků. Nutno překonávat jak těžkou zeminu, tak i povětrnostní vlivy. O hrdinném příkladu z Veliké vlastenecké války mluví V. Zakrutin ve své knize *Kavkazský deník*. Rota staršiny Gluze opevňovala Lysou horu na Kavkaze, kterou bránil prapor divise plk. Borise Nikitiče Aršinceva. Se sochory improvizovanými z náprav kol vyňatých z povozů a kolesen a lopatami vybudovali morálně a fyzicky zdatní bojovníci na Lysé hoře okopy, spojovací zákopy i kulometná hnízda za urputného boje s nepřítelem.

Horský zalesněný terén poskytuje však také určité výhody při provádění opevňovacích prací. Je to hlavně dostatek přirozených skrytů a krytů. Pracovat možno i ve dne. Maskování je usnadněno rázem terénu. Při maskování je hlavně třeba dovedně využívat ochranných vlastností horského reliéfu.

6. Budování velitelských stanovišť

Velitelská stanoviště v horách musí být umístěna v sestavě jednotek, u cest a stezek. Nesmějí však zatarasit stezky a cesty, aby nebyl ztížen pohyb po nich a nebylo prozrazeno velitelské stanoviště. Pozorovatelný se umísťují na výšinách nebo na stromech tak, aby nebyly nápadné. Je nutno se vyhnout vrcholům kopců, hřebenů atp., na kterých se těžko provádí maskování. Zvolené prostory musí skýtat co nejvíce ochrany proti dělostřelecké palbě a letectvu a umožnit snadnou obranu velitelských stanovišť a pozorovaten.

Osobní pozorování velitele divise v horách má rozhodující význam, a proto je třeba vybudovat rozsáhlejší síť pozorovaten než v rovině. Velení a pozorování musí být zabezpečeno v celé šířce pásma divise. Pozorování se zabezpečuje rozmístěním pozorovaten nejen do šířky, ale i do výšky.

Co se týká technického provedení úkrytů a pozorovaten, platí totéž, co bylo řečeno o opevňovacích pracích.

7. Manévr zátarasů

Manévr zátarasů je v horách ulehčen tím, že boje tankových vojsk jsou možné jen na směrech dostupných tankům, kterých je poměrně málo. Nevýhodou však je, že tyto směry mohou být od sebe odděleny terénem, který znemožňuje přesun podél fronty z jednoho směru na druhý. Proto je nutno někdy vytvořit u pěší divise dva pohyblivé oddíly zatarasovací (POZ). Je-li nedostatek ženijních sil, soustředí POZ svoje úsilí na nejdůležitější směr. Ve Veliké vlastenecké válce se někdy používalo k rychlému přesunu POZ na horských stezkách i soumarů. Tím získával POZ čas zkrácením délky přesunu přes málo schůdné prostory.

Úkoly pohyblivého oddílu zatarasovacího jsou obdobné jako v rovinatém terénu. V horách je nutno jej vybavit již předem materiálem pro všechny předvídané úkoly, protože zásobování během boje je ztíženo. Při obranném boji v horách je manévr zátarasů zvláště důležitý. Vyplývá to z velké potřeby zátarasů na celou širokou frontu pěší divise. Nedostatek materiálu i času na vybudování všech zátarasů předem si vyžaduje důkladně naplánovaného manévru zátarasů.

Manévr zátarasů v horách provádějí i slabší ženijní jednotky, které přehrazují jen silnice a cesty, po kterých by nepřítel mohl podniknout tankový útok hlavně do našeho týlu.

Součinnost protitankového oddílu zatarasovacího s protitankovými zbraněmi nabývá v horách zvláštní důležitosti. Je nutno stále mít na zřeteli, že protitankový zátaras, který není chráněn palbou, je málo účinným zátarasem. Proto tam, kde nemohou působit protitankové kanony, je nutno zajistit zátaras protitankovými ručními zbraněmi.

8. Zabezpečení dělostřelectva a tanků

Zkušenosti vojsk z karelské fronty potvrzují, že je možno zabezpečit nepřetržitý postup jednotek zesílených dělostřelectvem a tanky i v nejtěžších podmínkách, třeba i v terénu bez komunikací. Při tom se ovšem ženijní jednotky staraly jen o zabezpečení dělostřelectva divise, tanků a aut. Zabezpečit praporeční a plukovní dělostřelectvo se ukládalo pěchotě zvlášť pro tyto práce vycvičené.

Z úkolů ženijního zabezpečení dělostřelectva a tanků v horách zasluhuje zvláštní pozornosti organizování nepřetržitého ženijního průzkumu, vytyčování pomocných cest a pomáhání dělostřelectvu a tankům při překonávání zátarasů. Tyto úkoly musí být důsledně prováděny v součinnosti s komunikačními skupinami divise. Palebná postavení dělostřelectva a shromaždiště tanků musí být chráněna zátarasů na možných směrech přístupu nepřítele. Před zaujetím palebných postavení je v horách zvlášť nutné prozkoumat tyto prostory i cesty k nim. Podle potřeby pak omdinovat ony cesty i prostory.

9. Obrana týlu

Vzhledem k tomu, že v horském terénu mohou pronikat menší skupiny nepřítele i hluboko do našeho týlu, je třeba věnovat obraně týlu zvláštní pozornost.

O obranu týlu se obvykle starají týlové útvary a ústavy samy. Obrana týlu se zesiluje ženijními prostředky. Směry, které vedou do týlu a které nebudou potřebovat vlastní vojska přehrazují se předem zátarasů z balvanů, zesílenými minami a jinými zátarasů, kterých je možno v daném prostoru využít (záseky, barikády, zlepšení přirozených překážek atp.). Silnice, pěšiny a skryté cesty, kterých používají vlastní vojska připraví se k uzavření zátarasů. Ty se uzavírají, hrozí-li nebezpečí, že nepřítel pronikne do hloubky obrany. Zatarasování směrů vedoucích do prostoru týlu se plánuje a provádí v rámci celkového zatarasování v pásmu obrany pěší divise a ženijní náčelník je musí zařadit do svého plánu ničení a zatarasování.

Vhodným umístěním týlových útvarů a útavů se ušetří hodně práce spojené s obranou týlu.

10. Zásobování vodou

Potíže v horách při zásobování vodou jsou v tom, že vodních zdrojů je obvykle méně než v rovině a že proto mohou být daleko od bojujících vojsk. Proto je nutno provést důkladný průzkum vodních zdrojů a pak podle potřeby je zlepšovat a rozšiřovat. Je třeba zřídit vodní stanice poblíž komunikací, odkud vojska budou vodu odebírat. Do vodních stanic, někdy až k vojskům, se voda přivádí buď na různých dopravních prostředcích, a to i využitím soumarů, nebo se použije vodovodního potrubí položeného ženijními jednotkami. Byly příklady ve Veliké vlastenecké válce, že voda byla dopravována v nádobách i lanovou drahou. Druhy vojsk musí být vybaveny dostatečným počtem nádob (nosná vědra, plátěné soudky atd.) na nošení vody. Při pochodech je nutno zřizovat u cest, které vedou bezvodnými úseky, vodní stanice z různých druhů nádob a nádrží. Bylo používáno nádrží o obsahu 1000 až 6000 l.

11. Zásobování ženijním materiálem

Tento úkol je v horách rovněž ztížen nedostatkem komunikací. Při rychlých bojových akcích je výhodné organisovat u pěší divise pojezdné sklady ženijního materiálu, a to na autech nebo na soumarech. V Sovětské armádě to byly t. zv. „letůčky“ na autech a soumarech. V pojezdných skladech je třeba mít hlavně protitankové a protipěchotní miny, trhaviny s příslušenstvím, mostní kování, hřebíky, sekery, sochory, krumpáče, pily tesářské i motorové, lana konopná a ocelová, provazy, kotvíčky a prostředky pro zásobování vodou (filtry, skládací nádrže atp.). Ženíjní náčelník divise musí před každým druhem boje správně předvídat spotřebu ženijního materiálu, včas jej zajistit a předem jím vybavit všechny druhy vojsk. Komunikační skupiny musí být vybaveny též materiálem na zajištění dopravy na nebezpečných úsecích cest (lana, řetězy atp.). Materiální zabezpečení je jednou z rozhodujících podmínek pro splnění úkolů ženijního zabezpečení boje v horách.

II. Zvláštnosti v organisaci, plánování a velení ženijním jednotkám

1. Organisace

Veškerá činnost ženijního náčelníka pěší divise musí směřovat k co nejlepší organisaci ženijního zabezpečení boje v horách. K tomu, aby tento úkol byl správně plněn, musí ženijní náčelník pracovat v nejtěsnější součinnosti s celým štábem divise a veliteli (náčelníky) druhů vojsk a s náčelníkem týlu. Musí neustále sledovat nově se tvořící bojovou situaci a musí znát úkoly pěší divise, aby z nich mohl včas vyvodit úkoly ženijního zabezpečení. Ženíjní náčelník je zpravidla v blízkosti velitele divise, aby mohl podle potřeby veliteli divise kdykoli hlásit situaci ženijních jednotek, dát mu takové zprávy ženijního rázu, o které velitel divise požádá nebo které potřebuje pro svoje rozhodnutí. Navrhne veliteli způsob použití ženijních sil a prostředků. Zvýšenou pozornost věnuje ženijní náčelník vlivům horského terénu na organisaci ženijního zabezpečení. Proto stále musí mít dobře organisován průzkum, kterým doplňuje svoje údaje a ty vyhodnocené předkládá veliteli divise. Při organisaci ženijního zabezpečení má velký význam správně provedená časová kalkulace, která musí být reálná. Horský terén má podstatný vliv na organisaci ženijní činnosti, a proto musí ženijní náčelník divise stále nabývat znalostí studiemi zkušeností z bojů v horách.

Důležité je, aby ženijní náčelník při každé vhodné příležitosti věnoval náležitou pozornost výcviku všech druhů vojsk v plnění ženijních úkolů v horském a zalesněném terénu. Zkušenosti z Veliké vlastenecké války nás učí, že není třeba zvláštních horských jednotek pro boj v horách. Úkol mohou plnit normální jednotky, ale dobře pro tento boj vycvičené. Na úspěšné provedení výcviku mají vliv ovšem jeho správná organisace a plánování.

2. Plánování

I v plánování se odráží organizace ženijního zabezpečení boje v horách. Správně a včas naplánované úkoly jsou základem velení ženijním jednotkám. Postup plánování i dokumenty, které ženijní náčelník vypracovává se svou formou neliší od dokumentů zpracovaných v normálních podmínkách. Boj v horách se v dokumentech projevuje jejich obsahem. Plánování v horách musí být daleko pružnější než v normálních podmínkách, protože boj v horách skrývá v sobě mnoho nepředvídaných situací, které bude nutno řešit až v průběhu samotného boje. Plánujícím orgánem ženijního zabezpečení boje je ženijní náčelník divise. Plán ženijního zabezpečení schvaluje velitel divise. Po jeho schválení se tento plán stává rozkazem pro všechny podřízené. Při nedostatku času mohou být vydány jen směrnice pro ženijní zabezpečení pěším plukům a ženijní náčelníci pluků pak podrobně zpracují plán ženijního zabezpečení boje svých pluků. Je nutno zdůraznit, že v plánu ženijního zabezpečení musí být vyjádřena součinnost organizovaná velitelem divise a to co se týče ženijního zabezpečení a použití ženijních jednotek. Podstatnou součástí plánu při boji v horách je rozdělení ženijního materiálu, které musí ženijní náčelník důkladně prokalkulovat a správně předvídat jeho použití pro vedení boje. Zvláště v horách je plánování důležitou podmínkou úspěšného provedení ženijního zabezpečení boje.

3. Velení ženijním jednotkám

Ženijní náčelník uskutečňuje velení tím, že vydává potřebné rozkazy a nařízení podřízeným ženijním jednotkám a směrnice a pokyny pro ženijní náčelníky pěších pluků a to podle rozkazů velitele divise. O plnění rozkazů se přesvědčuje organizovanou a nepřetržitou kontrolou. Kontrolu provádí on sám a kromě toho pověřuje kontrolou své pomocníky a důstojníky ze štábu divisiho praporu. Kontrola plnění ženijního zabezpečení v horách je nejvyšší nutná. Velení ženijním jednotkám na široké frontě zůstává v době přípravy útoku nebo budování obrany centralisované. Na pomocný směr může ženijní náčelník určit svého pomocníka. Ten však pracuje podle jednotného plánu divise. Během vedení boje v horách nastává decentralisace velení ženijním jednotkám v tom smyslu, že ženijní náčelník velí na směr hlavního úderu (odporu) a na pomocném směru jeho pomocník nebo ženijní náčelník pěšího pluku. Původní sestava ženijních sil a prostředků má rozhodující význam, poněvadž přeskupování během boje v horách je velmi obtížné. Je třeba mít na paměti, že je ztížen přímý vliv ženijního náčelníka na řízení jednotky v průběhu boje. Velitel divise musí mít v každé situaci ženijní zálohu, protože se během boje zpravidla vyskytne mnoho nových úkolů k jejichž provedení nebude možno použít ženijních jednotek již zasazených. Velení jednotkám záleží v přesném a jasném stanovení úkolů, vzájemně sladěných a to podle směrů, cílů a času. Jednotné pochopení úkolu všemi ženijními důstojníky a jeho provedení v intencích vševojskového velitele je v horách nezbytné při řízení boje.

Spojení, kterým se uskutečňuje velení, je organizováno v podstatě stejně jako při vedení boje v normálních podmínkách. Délka linek a potřeba linkového materiálu značně vzrůstá. Zpravidla je tu podstatně snížen dosah radiových stanic. Zvláště se uplatní pěší spojky, a jezdci, jsou-li sjízdné cesty, i spojky na kole a motocyklu. Horský terén skýtá příznivé podmínky pro využití optické signalisace a decimetrových směrových stanic. Důležité je zajistit v horách spojení s ženijním průzkumem, který v horách často proniká na velké vzdálenosti.

4. Potřeba ženijních sil

Všeobecně možno říci, že potřeba ženijních sil k ženijnímu zabezpečení boje pěší divise v horách bude větší než v normálních podmínkách. Každý samostatně bojující útvar nebo malou jednotku bude zpravidla nutno v horách, bez ohledu na jejich organi-

sační vybavení zesilovat ženijním vojskem. Při nedostatku ženijních jednotek použije se k zesílení pěchoty, která musí být zvláště pro plnění ženijních úkolů vycvičena.

Z podrobné kalkulace ženijních sil potřebných k provedení jednotlivých ženijních úkolů vychází, že pěší divise v útočném boji má mít na jeden kilometr šířky fronty na směr svého hlavního úderu hustotu alespoň 3,5 ženijní roty, na pomocném směru hustotu do 3 ženijních rot. V obranném boji se jeví potřebná hustota na směr pravděpodobného hlavního úderu nepřítele 1 ženijní rota na 1 km fronty.

Nejsilnější je třeba zajistit udržování, úpravu a stavbu cest a objektů na nich. V některých případech dosahuje potřeba sil k tomuto úkolu skoro poloviny všech ženijních jednotek divise. Dále je nutné, aby velitel divise měl svoji ženijní zálohu v síle asi 1 ženijní roty k provedení nově se vyskytávajících úkolů. Rovněž provádění ženijního průzkumu v horách vyžaduje více ženijních sil než v rovině. Splnění ostatních ženijních úkolů je třeba zabezpečit přibližně stejně jako při boji v normálních podmínkách.

Závěr

Možno říci, že se při boji v horách zvětšuje rozsah a obtížnost úkolů souvisejících s ženijním zabezpečením boje pěší divise. Ženíjní jednotky provádějí ženijní opatření, aby usnadnily překonávání hojně se vyskytujících překážek a jiných obtíží v horách a tím ušetřily síly a bojovou techniku vojsk. Složitější a specifické práce v horském zalesněném terénu vyžadují zvláštní průpravy a výcviku pro provádění úkolů ženijního zabezpečení. Zvláštního významu nabývají udržování, úpravování a stavby nových cest. Zkušenosti z Veliké vlastenecké války o boji v horách ukazují, že ženijní vojsko zpravidla nestačí samo plnit ty různorodé práce, kterých je třeba k ženijnímu zabezpečení bojové činnosti vojsk. Proto je účelné, aby všechny druhy vojsk byly cvičeny v plnění ženijních úkolů v horách. Pečlivé zhodnocení rázu horského terénu a dobrý výcvik vojsk pro boj v horách umožní jednotkám všech druhů vojsk úspěšně splnit úkoly, které budou před ně postaveny.

Veliká vlastenecká válka je bohatou studnicí pro studium ženijního zabezpečení a boje v horách vůbec. Všechny horské masivy byly hrdinnou Sovětskou armádou překonány a ženijní vojska Sovětské armády, ukázala svou vysokou fyzickou, morální a politickou zdatnost v těchto bojích. Naše armádní sbor při bojích v Karpatech se učil ze zkušeností vítězné Sovětské armády a překročil naše státní hranice v urputných bojích na horském průsmyku Dukla. Je na nás na všech, abychom čerpali ze zkušeností Sovětské armády — naší osvoboditelky a uplatňovali je v praxi. Jen tak se můžeme přiblížit našemu vzoru, slavné a ve vítězném boji zkušené Sovětské armádě.

Prameny: Pěch-II-12, Boj v horách, díl II,

Polní řád čs. branné moci,

Zakrutiň „Kavkazský deník“.

